

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיעור אכילת איסורים לקרבן ולטומאה

(פ' א') **תניא:** רבי אומר: כל השיעורין (האמורים באוכלים) כולן בכזית, חוץ מטומאת אוכלין (שהוא כביצה), ששינה הכתוב במשמעון, ושינו חכמים בשיעורן. וראיה לדבר יום הכפורים. מאי שינה הכתוב במשמעון? מ"לא תענה" (ולא כתיב 'אשר תאכל'). ומאי שינו חכמים בשיעוריה? ככותבת.

טומאת אוכלין כביצה מנלן?

אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: דאמר קרא¹ "מִכֶּל הָאֵכֹל אֲשֶׁר יֵאָכֵל", אוכל הבא מחמת אוכל. ואיזה? זה ביצת תרנגולת.

ואימא גדי! מחוסר שחיטה.

ואימא בן פקועה! טעון קריעה.

ואימא ביצת בר יוכני! תפסת מרובה, לא תפסת. תפסת מועט, תפסת.

ואימא ביעתא דציפורתא, דזוטר טובא!

רבי אבהו ידיה אמר: "מִכֶּל הָאֵכֹל אֲשֶׁר יֵאָכֵל", אוכל שאתה אוכלו בבת אחת, ושיערו חכמים: אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת.

שיטות הראשונים

שיעור טומאת אוכלין: דעת רש"י, רמב"ם, ורשב"ם, ששיעור אוכל לקבל טומאה, בכלשהו, "אֲפֵלוּ שְׁמֵשׁוּם או חֲרָדֵל מִטְמֵא, שְׁנֵאָמַר: "מִכֶּל הָאֵכֹל אֲשֶׁר יֵאָכֵל" - כֹּל שֶׁהוּא." ורק לטמא אחרים אינו מטמא עד שיהא בו כביצה. דעת רבינו תם, ר"י, רבינו שמשון, רז"ה, ועוד, שמדין תורה אף לטומאת עצמו שיעורו בכביצה. אלא שמדרבנן מקבל טומאה אפילו בכלשהו. ודעת הרשב"א שפחות מכביצה אינו מקבל טומאה, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. והשו"ע² נקט כרבינו תם ור"י.

אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצה: במסכת כריתות (י"ד א') אמרינן דשיעור חכמים דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים. וכתב ראב"ה שמשמע, שביצה הוא שיעור שני זיתים. וכן דעת תוספות ומרדכי, שזית הוא כחצי ביצה. דעת רי"ף, רא"ש, רמב"ם, וריטב"א, שהוא פחות משליש ביצה.³ ודעת רשב"א שהוא פחות מרבע ביצה.⁴ ושיעורים הללו

¹ ויקרא, פר' שמיני, יא, לד.

² או"ח קנח,ב. על פי ביאור הגר"א (ס"ק ו), והובא במשנ"ב (ס"ק ט). מקורות: רש"י (פסחים ל"ג ב', ד"ה בכביצה). רמב"ם (הל' טומאת אוכלין ד,א). רשב"ם (בבא בתרא פ' א', ד"ה ולא משקה; אמנם ראה תו"י כאן, פ' א', ד"ה כל, שכתבו דעת רשב"ם כר"ת). ר"ש (אהלות יג,ה, ד"ה ופחות מכביצה). תוספות (פסחים ל"ג ב', ד"ה לאימת). ר"ת (ספר הישר, חידושים, ס' רפב, וס' שיד; והו"ד בתוספות). רז"ה (המאור, שבת לה ב ברי"ף). רשב"א (שבת צ"א א', ד"ה מהא). וראה מאירי (ברכות מ"ט ב', ד"ה איסור בשר קדש; שבת צ"א א', ד"ה זה שכתבנו באוכלין).

³ לדעתם, שיעור גרוגרת הוא שליש ביצה. ובגמרא שבת (צ"א א') מבואר ששיעור גרוגרת גדול משיעור כזית. נמצא, ששיעור כזית הוא פחות משליש ביצה.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

בנפח ולא במשקל. והשו"ע⁶ כתב ששיעור כזית, יש אומרים דהוי כחצי ביצה.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות נטילת ידיים, סימן קנח)

ב. יש מי שאומר שאם אינו אוכל אלא פחות מכביצה, יטל ידיו ולא יברך.

(או"ח, הלכות פסח, סימן תפו)

א. שיעור כזית, יש אומרים דהוי כחצי ביצה.

האוכל חלב בזמן הזה צריך שיכתוב השיעור

(פ' א') אמר רבי אלעזר: האוכל חלב בזמן הזה, צריך שיכתוב לו שיעור, שמא יבוא בית דין אחר וירבה בשיעורין.

(ומברר) מאי ירבה בשיעורין? אי נימא דמחייבי קרבן אכזית קטן, והתניא: "אשר לא תעשינה בשגגה ואשם", השב מידיעתו (אילו היה יודע היה שב), מביא קרבן על שגגתו. לא שב מידיעתו, אין מביא קרבן על שגגתו⁴ אלא דלא מחייבי קרבן עד דאיכא כזית גדול⁷.

שיטות הראשונים

השב מידיעתו: כתב הרמב"ם "ישאל שהוא משמך לעבודה זרה או מחלל שבת בפרהסיא - אין מקבלין ממנו קרבן כלל... אבל אם היה משמך לשאר עבירות - מקבלין ממנו כל הקרבנות, כדי שיחזר בתשובה".
עוד כתב הרמב"ם "כבר בארנו בהלכות מעשה הקרבנות שהמשמך לעבודה זרה או לחלל שבת בפרהסיא - אין מקבלין ממנו קרבן כלל, והמשמך לעברה משאר עבירות - אין מקבלין ממנו חטאת על אותו החטא.
פיצד? משמך לאכל חלב שאכל חלב בשגגה והביא חטאתו - אין מקבלין ממנו עד שיחזר בתשובה. אפלו היה משמך לאכל נבלה לתאבון, ונתחלף לו חלב בשמן ואכלו, והביא קרבן - אין מקבלין ממנו; שמשאכל בזדון, בין להקעים בין לתאבון - הרי הוא משמך. היה משמך לאכל חלב, ושגג ואכל דם - מקבלין ממנו, כמו שבארנו (שם)."⁸

⁴ "שהרי יש בחתיכה עשר רביעיות, שהן חמש עשרה ביצים, שהן הרבה משישים זיתים". רשב"א.

⁵ או"ח תפוא, וכתב המשנ"ב (ס"ק א) דלענין דינא, במצוה דאורייתא, יש להחמיר, ובדברבן יש להקל. ובפירוש הגר"א לספר משלי (כבט) כתב בשם הזהור שבג' ביצים יש שיעור זיתים, שהם ט' גרוגרות. וזה כרמב"ם וסיעתו. וראה בהרחבה מש"כ ב"נתיבי הלכה" פסחים, קי"ד א', סוגיית 'קערת הסדר' ועיי"ש מקורות.

⁶ וכי אתי בית דין ומחדש הלכה מי מחייב האי דאכל קודם שנתחדשה הלכה? והא האידנא לאו שב מידיעתו הוא, דאי נמי הוה ידע דחלב הוא, הוה אכיל ליה, דהא השתא קים לן (ברכות ל"ט א') דלא חייבה תורה אלא על כזית איגורי, שהוא כזית בינוני. רש"י.

⁷ והכי קאמר: האוכל כזית בינוני אל יכתוב 'מחוייבי חטאת', אלא יכתוב: 'כזית בינוני אכלתי', שמא יבא בית דין ויפטרנו מקרבן, ונמצא מביא חולין לעזרה. רש"י.

⁸ וליתר ביאור, ראה גמרא חולין, ה' א-ב. מקורות: רמב"ם (הל' מעשה הקרבנות ג, ד; שגגות ג, ז).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיעור שתיה ביוה"כ לחיוב

(פ' א') (שנינו במשנה:) השותה מלוא לוגמיו (חייב).

אמר רב יהודה אמר שמואל: לא מלוא לוגמיו ממש, אלא כל שאילו יסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו.

(ומקשה) והא אנן תנן: מלוא לוגמיו!

(ומתיר) אימא כמלא לוגמיו.

מיתבי: כמה ישתה ויהא חייב? (1) בית שמאי אומרים: רביעית (הלוג⁹). (2) ובית הלל אומרים: מלוא לוגמיו.

(3) רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר: כמלוא לוגמיו (משמע שבית הלל שאמרו מלוא לוגמיו, היינו ממש, ודלא כשמואל). (4) רבי יהודה בן בתירא אומר: כדי גמיעה.

מי עדיפא ממתניתין, דאוקימנא כדי שיראה, הכי נמי כדי שיראה.

(ומקשה) אי הכי היינו רבי אליעזר?

(ומתיר) איכא בינייהו מלוא לוגמיו דחוק (לבית הלל בעינן כדי שיסלקנו לצד אחד ויראה כמלוא לוגמיו בריות. ולרבי אליעזר כמלוא לוגמיו דחוק).

(פ' ב') מתקיף לה רבי זירא: מאי שנא אכילה דכל חד וחד בככותבת, ומאי שנא שתיה דכל חד וחד בדידיה?

אמר ליה אביי: קים להו לרבנן בככותבת דבהכי מיתבא דעתיה, בציר מהכי לא מיתבא. בשתיה בדידיה מיתבא דעתיה, בדחבריה לא מיתבא דעתיה.

מתקיף לה רבי זירא: וכל העולם כולו בככותבת, ועוג מלך הבשן בככותבת?!

אמר ליה אביי: קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה, בציר מהכי לא מיתבא דעתיה. מיהו, כולי עלמא טובא, ועוג מלך הבשן, פורתא.

מתקיף לה רבי זירא: בשר שמן בככותבת, ולולבי גפנים בככותבת?!

אמר ליה אביי: קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה, בציר מהכי לא מיתבא דעתיה. מיהו, בשר שמן טובא, לולבי גפנים, פורתא.

מתקיף לה רבא: כזית בכדי אכילת פרס, וכותבת בכדי אכילת פרס?¹⁰

אמר ליה אביי: קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה, בטפי מהכי לא מיתבא דעתיה.

מתקיף לה רבא: כזית בכדי אכילת פרס חצי פרס בכדי אכילת פרס?!

⁹. לוג הוא שש ביצים, ורביעית הלוג היא ביצה ומחצה.

¹⁰. שיעור 'כדי אכילת פרס', ראה להלן, סוגיא הבאה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אמר ליה רב פפא: הנח לטומאת גוויה, דלאו דאורייתא היא.

ומי אמר רב פפא הכי?! והכתיב¹¹ "ולא תטמאו בָּהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם", ואמר רב פפא: מכאן שטומאת גוויה דאורייתא!

מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא.

שיטות הראשונים

בשתיה, בדידיה מייטבא דעתיה, בדחבריה לא: שנינו במסכת כלים (יז,א) "וַיֵּשׁ שְׁאֶמְרוּ, הֲכֵל לָפִי מָה שֶׁהוּא אָדָם: הַקּוֹמֵץ אֶת הַמִּנְחָה, וְהַחֹפֶן אֶת הַקֶּטֶר, וְהַשּׁוֹתֶה כְּמֵלֶא לְגִמְיוּ בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים." וכן כתב הטור, ומשערין בכל אדם, לפי מה שהוא. פירוש, הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו. וכן פסק השו"ע.¹²

מלא לוגמיו: אמרין בגמרא, לא מלוא לוגמיו ממש, אלא כל שאילו יסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו. וכתב הר"ן, ומוכח בגמרא דהאי שיעורא באדם בינוני, פחות מרביעית לוג. ומיהו לא קאימנא שפיר בהאי פחות מרביעית, כמה הוי בציר מיניה. **ותוספות** כתבו ששיעורו הוא רוב רביעית. **והשו"ע** כתב, שהוא פחות מרביעית באדם בינוני.¹³

נגיעה באוכל ביום כיפור: כתב מהרי"ל שאסור ליגע באוכל כפי שאסור ליגע בחמץ בפסח. וגם לתינוק לא יתן, אלא יעמיד לפניו. ואם התינוק לא יכול לקחת מותר לתת. ודעת **תרומת הדשן**, שמותר לגעת¹⁴. וכן נראה מדברי הטור. וכן פסק הרמ"א.¹⁵

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום הכיפורים, סימן תריב)

ט. השוֹתֶה בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים מֵלֶא לְגִמְיוּ (פרוש מלא פיו), חֵיב; וּמִשְׁעָרִים בְּכֹל אָדָם לְפִי מָה שֶׁהוּא, הַגָּדוֹל לְפִי גֵדְלוֹ וְהַקָּטָן לְפִי קִטְנוֹ; וְלֹא מֵלֶא לְגִמְיוּ מִמֶּשׁ, אֲלֵא כְּדִי שֶׁיִּסְלַקְנוּ לְצַד אֶחָד בְּפִיו וְיִרְאֶה כְּמֵלֶא לְגִמְיוּ, וְהוּא פְּחוֹת מִרְבִּיעִית בְּאָדָם בִּינוֹנִי; וְכֹל הַמִּשְׁקִים מִצְטָרְפִים לְכַשְׁעוֹר. **הגה:** שֶׁתֶּה מִשְׁקִין שְׁאִינָן רְאוּיִן לְשִׁתָּה, כְּגוֹן צִיר אוֹ מוֹרֶס וְחֶמֶץ חֵי, פְּטוּר; אֲבָל חֶמֶץ מְזוּג, חֵיב (טור).

י. ... **הגה:** מִתֵּר לִגַּע בַּיּוֹם כְּפוּר בְּאֶכְלִין וּמִשְׁקִין וְלִתֵּן לְקִטְנִים, וְלֹא חֵיִישִׁין שֶׁיֵּאָכֵל אוֹ יִשְׁתֶּה אִם יִגַּע (תרומת הדשן סימן קמ"ז).

¹¹. ויקרא, פר' שמיני, יא, מג.

¹². או"ח תריב, ט.

¹³. או"ח תריב, ט. וכתב המשנ"ב (ס"ק כו), משמע דהוא קרוב לרביעית (וכמשמעות דברי הר"ן, ששיעורו קרוב לרביעית ופחות רק במעט. כן נראה בבית"ל, רעא, ג, ד"ה והוא, שהבין שחולק הר"ן על התוספות). אמנם בהל' שבת (רעא, ג) כתב השו"ע דהוא רובו של רביעית. ובבית"ל (רעא, ג, ד"ה והוא) יישב, שלעניין קידוש שהוא מדרבנן, סתם כדעת תוספות שהוא רוב רביעית. ולעניין שיעור שתיה ביו"כ, שאיסורו בכלשהו, ורק לעניין חיוב חטאת הוא רביעית, נקט השיעור היותר גדול. מקורות: ר"ן (ג א ברי"ף, ד"ה והשתיה). תוספות (פסחים ק"ז א', ד"ה אם).

¹⁴. וכתב: "ולא דמי לחמץ בפסח, דמאחר דמותר לאכול שאר דברים לא אסח דעתיה מאכילה, ואי יגע בחמץ יאכלנו, מה שאין כן ביום הכפורים דאסור לאכול כל הדברים אסח דעתיה מאכילה, ולא גזרינן פן יבא לאכול".

¹⁵. המשנ"ב (ס"ק לב) הביא עוד טעם להתיר משום שאימת יום הדין עליו. וכתב שאפילו שהתינוק יכול לקחת לבדו אין להחמיר בזה. מקורות: מהרי"ל (הל' יו"כ סי' ו). תרומת הדשן (סי' קמז). טור (ריש סי' תרטז).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסמכת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

צירוף אוכלין

(ע"ג ב') **משנה:** כל האוכלים מצטרפין לככותבת, וכל המשקין מצטרפין למלא לוגמיו. האוכל ושותה אין מצטרפין.

(פ' ב') אמר רב פפא: אכל אומצא ומילחא (שעליה), מצטרף. ואף על גב דלאו אכילה היא, כיון דאכלי אינשי מצטרפין.¹⁶

אמר ריש לקיש: ציר שעל גבי ירק, מצטרף לככותבת ביום הכיפורים.
פשיטא! מהו דתימא משקה הוא (ולא יצטרף לאוכל), קא משמע לן כל אכשורי אוכלא, אוכלא הוא.

שיטות הראשונים

שהה בכדי אכילת פרס בין אכילה לאכילה: מדברי רש"י ורמב"ם מבואר, שאם שהה מתחילת אכילת השיעור לגמר אכילתו יותר מכדי אכילת פרס, אינו מצטרף.¹⁷ **ותוספות** כתבו שאם הפסיק בין אכילה לאכילה כשיעור פרס, אין מצטרף. **והשו"ע**¹⁸ כתב **כרמב"ם**.

אכילת פרס: פרס מלשון פרוסה, כלומר חצי ככר. ככר שלימה היא של שתי סעודות. וחציה, סעודה אחת. ראה **משנה בעירובין** (כיצד משתתפין, פ"ב ב'). לרבי יוחנן בן ברוקה, ככר היא של שש ביצים. וחציה, שלוש. לרבי שמעון, ככר היא של שמונה ביצים, וחציה ארבע.

ולהלכה, **רש"י** פסק כרבי שמעון, ושיעור אכילת פרס כשיעור ארבע ביצים. **והרמב"ם** פסק כרבי יוחנן בן ברוקה, ושיעור אכילת פרס כשיעור אכילת שלוש ביצים. **והשו"ע** בשני מקומות הביא שתי הדעות בלי הכרעה. ובמקום אחר, בהלכות עירובי תחומין, סתם **כהרמב"ם**, ובמקום אחר, בהלכות יום הכיפורים, סתם **כרש"י**.¹⁹

¹⁶ המאירי (ע"ח ב', ד"ה כל האוכלין) ביאר: ואע"פ שהמלח אין ראוי לאכילה בפני עצמו, ואוכל אוכלין שאינן ראויין פטור, כמו שיתבאר בסמוך, הואיל ומכל מקום דרך בני אדם לאכלו עם הצלי או עם הבשר, הרי הוא מצטרף. וראה להלן דברי הרמב"ם.

¹⁷ וכן נראה מדברי התוספתא (פ"ד ה"ד): אכל, חזר ואכל, חזר ואכל, אם יש מתחילת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס, מצטרפין. ואם לאו, אין מצטרפין.

¹⁸ או"ח תריב, ג. מקורות: רמב"ם (הל' מאכלות אסורות יד, ח). תוספות (כריתות י"ב ב', ד"ה מתחילה).

¹⁹ שתי הדעות הובאו בלי הכרעה בשו"ע או"ח שסחג; תריב, ד. ואילו בסי' תטז, סתם כהרמב"ם, ובסי' תריח, סתם כרש"י. והפרי חדש (או"ח תריב, ד) כתב שהעיקר כדעת הרמב"ם (שאכילת פרס ג' ביצים. ומה שפסק השו"ע, סי' תריח, לעניין האכלת מעוברות בשהיה של ד' ביצים, הוא לחומרא). המשנ"ב בהלכות עירובין (שסחג, ס"ק יב) כתב דלכתחלה נכון לנהוג ששיעור עירוב הוא שמונה ביצים; ובדיעבד די בשש ביצים (שכן משמע בביאור הגר"א. אמנם ראה חזו"א, סי' ק, ס"ק ז, מש"כ בדעת הגר"א). ואילו בהלכות יום הכיפורים (תריב, ד, ס"ק ח) כתב שלענין הלכה כל שהוא בשל תורה הלך אחרי המחמיר וכל שהוא בשל דבריהם הלך אחרי המיקל. ובכף החיים (או"ח שסחג, אות טז; ואות יט; או"ח תטז, אות מה) כתב שדעת השו"ע לפסוק כיש אומרים בתרא, דהיינו שש ביצים בעירוב, אמנם חושש גם לדעת יש אומרים, ולכן לכתחילה יש להחמיר (גם בדרבנן) ולשער הסעודות כשמונה ביצים.

מקורות: רש"י (עירובין ד' א', פסחים מ"ד א', כריתות י"ב ב' ועוד). טור (או"ח סי' תט וסי' תריב). רמב"ם (טומאת צרעת טז, ו; טומאת אוכלין ד, א; ערובין א, ט; שביתת עשור ב, ד; מאכלות אסורות יד, ח ועוד). והובאו הדעות במאירי (עירובין פ"ב ב'), והכרע כרש"י. וראה רשב"א (בתוה"ב, בית התערובות, ד, א, הביא שתי הדעות, ובמגיד משנה, הל' שביתת עשור ב, ד, וב"י, או"ח תריב, ד, כתבו שדעתו כהרמב"ם).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

צירוף שתיה: הרמב"ם ורי"ף גיאת כתבו על פי התוספתא שצירוף שתיה הוא בכדי רביעית. ודעת הראב"ד ור"ן, שצירוף שתיה הוא בכדי אכילת פרס²⁰. והשו"ע²¹ סתם **כרמב"ם** ובשם יש אומרים כתב **כראב"ד**.

אומצא ומילחא וציר שעל גבי הירק: כתב הרמב"ם "אכל צלי במלח - מצטרף המלח לבשר; ציר שעל גבי ירק מצטרף, מפני שמכשירי האכל המערבים עם האכל - כאכל הן חשובין". וכן פסק השו"ע. וכתב רי"ף גיאת, שרה פת פחותה מכשיעור במים, והשלימה לכשיעור ואכלה, חייב²².

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום הכיפורים, סימן תריב)

- ב. כל האכלים מצטרפים לשעור זה, אפלו מלח שעל הבשר וציר של ירק; אבל אכילה ושתיה אינן מצטרפות.
- ג. אכל, וחזר ואכל, אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין.
- ד. שעור אכילת פרס, יש אומרים ארבע ביצים; ויש אומרים שלש ביצים (שוהקוט) (רשב"א).
- ט. ... וכל המשקים מצטרפים לכשעור...
- י. שתה מעט וחזר ושתה, אם יש מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתית רביעית, מצטרפין לכשעור; ואם לאו, אין מצטרפין. ויש אומרים ששעור צרוף השתיות כדי אכילת פרס, כמו צרוף אכילות...

(או"ח, הלכות יום הכיפורים, סימן תריח)

- ז. כשמאכילין את העבירות או את החולה, מאכילין אותם מעט מעט כדי שלא יצטרף לשעור; הלכך מאכילין אותו כשני שלישי ביצה בינונית, וישהו כדי אכילת ארבע ביצים; והשתיה, יבדקו בחולה עצמו כמה היא כדי שישלוקנו לצד אחד ויראה כמלא לגמיו.

²⁰ כך הובא בכריתות (י"ג א') לעניין פיסול גוויה. הר"ן הקשה על הרמב"ם מהגמ' בכריתות ונשאר בצ"ע. המ"מ כתב שכיון שהרמב"ם הביא את הדין בכריתות בהלכות טומאה נראה שהוא סובר שעשו חיזוק בטומאת גוויה, ואין לדמותו לשאר איסורים, וכתב כך כדי לא לדחות התוספתא.

²¹ או"ח תריב, ובביאור הגר"א כתב: הוא מתניין ערוכה בפ"ג דכריתות, י"ב ב', דשיעור צירוף שתייה כשיעור אכילה כדי אכילת פרס. וכן הוא בברייתא בגמרא שם י"ג א'. **ודברי הרמב"ם הם שגגה גדולה**. וכו'. עיי"ש. וכן כתב המשנ"ב (ס"ק לא) שמדברי המחבר משמע שהלכה כדעה ראשונה. **אבל הפרי חדש והגר"א כתבו דהעיקר כדעה שניה**. מקורות: תוספתא (יומא ד, ד). רמב"ם (הל' שביית עשור ב, ד). רי"ף גיאת (הלכות יוה"כ, ד"ה והני מילי שאכלה). ראב"ד (הו"ד בטור). ר"ן (ג א ברי"ף, ד"ה ולעניין צירוף).

²² או"ח תריב, ובמשנ"ב (ס"ק ד) הביא דברי רי"ף גיאת להלכה. מקורות: רמב"ם (הל' שביית עשור ב, ז). רי"ף גיאת (הלכות יוה"כ, ד"ה האוכל והשותה).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אכילות שאין חייב עליהן

(פ' ב') אמר ריש לקיש: האוכל אכילה גסה ביום הכיפורים (שאכל על השובע) פטור (מכרת ומחטאת). מאי טעמא?
(כי כל הנפש) אֲשֶׁר לֹא תֵעָנֶה (בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמִּיהָ) כתיב, פרט למזיק.²³

אמר רבי ירמיה אמר ריש לקיש: זר שאכל תרומה (בשובג) אכילה גסה, משלם את הקרן ואינו משלם את החומש. "כי יאכל",²⁴ פרט למזיק.

אמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן: זר שכוסס (אוכלו שלא כדרך אכילתו) שעורים (חיות) של תרומה (בשובג), משלם את הקרן ואינו משלם את החומש. "כי יאכל", פרט למזיק.

(פ' א') אמר רב שיזבי אמר רבי יוחנן: זר שבלע שזפין של תרומה, והקיאן, ואכלן אחר, ראשון משלם קרן וחומש (שאף היא דרך אכילתו). שני, אין משלם אלא דמי עצים לראשון בלבד (שהרי קנאם הראשון ונתחייב בתשלומיהם, והן אינן ראויות עוד אלא להסקה).

שיטות הראשונים

האוכל אכילה גסה: כתב הרמב"ם "היה שֹׁבֵעַ מֵאֲכִילָה גְסָה שֶׁאֵכֵל עַד שֶׁקָּץ בְּמִזְוֹנוֹ, וְאָכַל יֵתֵר עַל שֹׁבְעוֹ - פְּטוֹר, כְּמִי שֶׁאֵכֵל אֲכָלִין שְׂאִינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָה; שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁזָּה הֵיֵתֵר רְאוּי לָרַעֵב, אֵינוֹ רְאוּי לְכָל מִי שֶׁשֹּׁבֵעַ כְּזֶה." וכתב הכלבו, שאם אכל מאכלים הראויים אף לשבע, כגון מאכלים מתובלים ומבושמים, שיש הנאה בהן אף לשבע, חייב אפילו אכלן על השבע. **והשו"ע** פסק כרמב"ם. **והרמ"א** הוסיף דברי הכלבו.²⁵

זר שאכל תרומה אכילה גסה: כתב הרמב"ם "היה שֹׁבֵעַ וְקָץ בְּמִזְוֹנוֹ, וְהוֹסִיף עַל שֹׁבְעוֹ בְּאֲכִילַת תְּרוּמָה - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶת הַחֲמִשָּׁה, שְׁנֵאָמַר: "כִּי יֹאכַל", לֹא שֶׁיִּזְיֵק עֲצָמוֹ. וְכֵן הַכּוֹסֵס אֶת הַשְּׁעוּרִים פְּטוֹר מִן הַחֲמִשָּׁה, מִפְּנֵי שֶׁהִזִּיק עֲצָמוֹ."²⁶

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום הכיפורים, סימן תריב)

ו. אֲכָל אֲכָלִים שְׂאִינָם רְאוּיִם לְאֲכִילָה, או שֶׁאֵכֵל אֲכִילָה גְסָה, כְּגוֹן מִיֵּד עַל אֲכִילָה שֶׁאֵכֵל עֶרֶב יוֹם הַכִּיפּוּרִים עַד שֶׁקָּץ בְּמִזְוֹנוֹ, פְּטוֹר. **הגה:** ואם אֵכֵל מֵאֲכָלִים מְבֻשְׁמִים או מְתַבָּלִים, עַל אֲכִילָתוֹ, חֵיב, דְּרוֹחָא לְבִסּוּמֵי שְׂכִיחָא (כָּל בּו). וְאִסּוּר בְּיוֹם כְּפוּר לְטַעַם דְּבָר לְהַפְלִיט, אֲפִלּוּ עֲצֵי בְשָׂמִים; וְעֵין לְעִיל סִימָן תַּקְס"ז (סעיף ג' בִּהַג"ה).

²³ לזה שאינו מבטל ממנו שום עינוי ע"י אכילה זו, אלא מזיק הוא את האוכלים ואת עצמו. רש"י.

²⁴ ויקרא, פר' אמור, כביד: ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמשתיו עליו ונתן לכהן את הקדש.

²⁵ או"ח תריב,ו. על דברי השו"ע כתב המשנ"ב (ס"ק יד), ולאפוקי אם אינו קץ, ורק שהיה שבע ואינו מתאוה לאכול, ואעפ"כ הוא מרגיש טעם כשאוכל, חייב. ועל דברי הרמ"א כתב (ס"ק טז) בשם הב"ח, שאם אכל עד שקץ במזונו, אפילו בזה פטור. וכתב המג"א שהכל תלוי לפי מה שמרגיש בעצמו, ובסתמא אומרים שבמאכל מתובל אינו קץ בה. מקורות: רמב"ם (הל' שביית עשור ב,ז). כלבו (סי' סט).

²⁶ מקורות: רמב"ם (הל' תרומות יח).